

SREĆA, I OSTALI KONSTRUKTI

(David Albahari: *21 priča o sreći*, Kulturtreger i Multimedijalni institut, Zagreb, 2017)

Prisutna od samog početka u stvaralaštvu Davida Albaharija, jedna od njegovih osobitosti – snažna filozofska crta – kulminira i konkretizuje se u zbirci *21 priča o sreći*. Razlozi za postojanje ove osobitosti koja prerasta skoro u poetički princip nalaze se kako u procesu osveščavanja pisca prema konceptu filozofskog posmatranja sebe, drugih ljudi i stvarnosti, tako i u promenama koje su zadesile svet od druge polovine XX veka naovamo, a koje on interpretira i opisuje koristeći upravo filozofske okvire. Koketiranje sa filozofijom pomoglo je i formiranju specifičnog sažetog izraza koji se neretko graniči sa koanom, aforizmom, poslovicom ili filozofskim tezama, i koji rađa ne samo priče kao što su antologijska „Koa od priče“ iz zbirke *Fras u šupi*, nego i veliki broj drugih. Međutim, na koji način ovakvo posmatranje sveta i književnosti kulminira u novoj zbirci, i kako je do nje došlo?

Ovo konceptualno delo nije rezultat samo Albaharijevog rada, već su njegove priče deo procesa u kojem su, uz njega, učestvovali Alan Bad(i)ju¹ i Vladimir Tasić. Prvi je „započeo“ rukopis svojim tezama o sreći iz knjige *Metafizika realne sreće* (kod nas je ovaj naslov dostupan u prevodu Olje Petronić i izdanju Fakulteta za medije i komunikacije iz 2015; tu knjigu su, interesantno, na hrvatskom tržištu publikovali isti izdavači koji stoje iza *21 priče o sreći*) koje je, kao zaključak, dodao svom delu i gde se sumira prihvatanje i osporavanje ustaljenih definicija sreće. Taj spisak od dvadeset i jedne teze može se posmatrati kao teorijski okvir, čak filozofska postavka pojma sreće kojoj potom Albahari pristupa iz ugla proznog pisca i koju dekonstruiše, razrađuje, dopunjuje ili poriče na posve praktičan način – svojim sažetim pričama koje Badijuove teze shvataju kao lajtmotiv i okvir za stvaranje. Najzad, sve to je zaokružio i dopunio Tasić fragmentarnim tekstom „Pričaj mi o sreći“, pogovorom u formi fusnota, dvodelnih komentara na Albaharijev i Badijuov tekst, sklopivši celinu koja funkcioniše kao skladna i uspešna igra trojice autora. Pisanje u četiri ruke nijednom od njih nije nepoznanica,² ali pisanje u šest ruku nešto je sasvim drugačije i zahteva specifičan proces čitanja. Kako se, dakle, čita ova zbirka?

¹ Uzgred, naši prevodioci i dalje ne mogu da se usaglase kako da transkribuju prezime ovog savremenog francuskog filozofa, te je on tako u nekim novijim publikacijama potpisan kao „Badju“ (*Naša nevolja dolazi izdaleka – naše zlo dopire nadaleko*, *Pohvala pozorištu* i *Pohvala ljubavi*, između ostalih), a u drugima kao „Badiju“ (*Teze o savremenoj umetnosti*, *Pravi život*, *Teorija subjekta*, *Mali džepni panteon*, itd.).

² Albahari je 2013. objavio *Knjigu o muzici* sa Žarkom Radakovićem, a Nenad Jovanović je 2015. publikovao zbirku *Niz gelender* napisavši priče na osnovu naslova koje mu je upravo Albahari zadao; Badiju je kod nas u tom kontekstu prisutan knjigama *Pohvala ljubavi* i *Pohvala pozorištu* iz 2012. i 2014, nastalim na osnovu razgovora sa Nikolom Trungom/Trionom (u pitanju je još jedna prevodilačka neusaglašenost);

Imajući u vidu da njen primarni sadržaj čine Albaharijeve priče, bilo bi najlogičnije i najjednostavnije da se od njih krene – ali, kod Albaharija, posebno u ovom izdanju, ništa nije onako jednostavno kao što se isprva čini. Badijuove teze i Tasićeve fusnote nisu prisutne u okviru knjige, već na zasebnom posteru koji je umetnut u nju, te čitaoci do kojih knjiga dođe bez tog postera neće ni biti svesni da ovi dodaci uopšte postoje. Iako uokviruju Albaharijeve priče, prilozi ta dva autora naglašeni su samo u podnaslovu zbirke („Varijacije na teze Alaina Badioua, s pogovorom Vladimira Tasića“), što ipak ne znači da oni nisu neophodni za čitanje, razumevanje i recepciju priča, već su, sasvim suprotno, vrlo korisni i vredni. Još jedan tehnički element koji nije eksplicitno naveden, ali se podrazumeva, jeste tok čitanja – nigde se ne sugeriša da bi čitalac *prvo* trebalo da pročita jednu Badijuovu tezu, pa *potom* jednu Albaharijevu priču, i, *najzad*, jednu Tasićevu fusnotu, ali ovaj tok jeste jedini moguć ne bi li se došlo do ispravnog usvajanja i potpunog razumevanja teksta. Sve ove zasebne celine označene su brojevima od 1 do 21 (dva dela svake Tasićeve fusnote dodatno su označena kao *a* i *b*) radi lakšeg praćenja i komparativnog odnosa koji se lako formira između filozofskih iskaza, proznog teksta i rekapitulativnog objašnjenja. No, znajući kako je koncipirana zbirka, da li je moguće posmatrati ove priče potpuno van konteksta udela druga dva autora?

Jednom rečju: ne. U više reči: možda i da, ali ne bi trebalo. Razlog je vrlo jednostavan – čitanje zasebnih priča, bez znanja o njihovoj predistoriji, ne znači da ih čitaoci neće razumeti, već samo da ih neće razumeti onako kako je autor to želeo; naposljetku, one i nisu nastale slučajno, već kao deo određenog koncepta koji autor prati, i stoga bi trebalo da ga prate i čitaoci. Kao vrlo samosvestan, duhovit i pronicljiv pisac, Albahari komentariše Badijuove teze pristupom koji sadrži jednake doze sarkazma, provokacije, humora i razigranosti, te neretko suvoparnim i nejasnim filozofskim tezama daje novi život i smisao. Tako, na primer, četrnaestoj tezi („Sreća je uvek uživanje u nemogućem“) parira pričom „Pismeni zadatak“ koja tematizuje razgovor roditelja i učiteljice problematičnog deteta koje je na temu školskog rada „Šta je sreća?“ odgovorilo crtežom dva ukrštena krvava noža i rečenicom: „Sreća je kada moji roditelji nisu kod kuće.“ Istovremeno, prikazujući zabrinutost prosvetne radnice i nebrigu roditelja, Albahari dekonstruiše ideju o (ne)mogućnosti uživanja u sreći na prizemniji, konkretniji i praktičniji način od francuskog filozofa. Njegove teze su na momente zbunjujuće i nejasne, baš zato što su istrgnute iz konteksta u kojem su prvobitno predstavljene – te je njihova dopuna zaista potrebna – ali imaju realnu vrednost u pokretanju Albaharijevih kreativnih impulsa koji dovode od ovih priča. Čak i ukoliko su postojale u rukopisu pre no što je započet proces rada na ovom izdanju, te priče su sada dovedene u novi kontekst i dorađene u novom ključu. Nije, naravno, moguće znati kada, kako i zašto su one nastale, i koji autorski proces stoji iza njih, ali je zanimljivo posmatrati kako se okreću ka filozofskim tezama na koje repliciraju. Protagonisti nekih od priča („Priča o dvojici prijatelja“, „Proleće u šumi“, „Za sreću je potrebno dvoje“, „Nešto novo“, „Sreća u kafiću“, „Ilija bi znao“, „Ispitno pitanje“, „U beskonačnom“ i „Gospođa B. i sreća“) jesu studenti, profesori ili poštovaoci filozofije koji posmatraju svet očima Badijua i citiraju ga,

na kraju, Tasić je 2011. objavio knjigu *Svetovi Alena Badijua: matematika, poetika, politika*, koja, premda se ne može smatrati zajedničkim projektom dva pisca, svojim interpretativnim i analitičkim karakterom ide ka tome i u neprestanom je dijalogu sa delima tog autora.

dodatno osnažujući vezu dva autora i dajući konkretnije značenje zbirci kao celini. Druga grupa protagonista može se dovesti u vezu sa junacima iz takozvanog porodičnog kruga koji je poznat iz Albaharijevog opusa, i stoga su ove minijature zanimljiv kontrapunkt romana *Cink, Mamac* ili *Ćerka* (pa čak i *Danas je sreda*) i većem broju njegovih kratkih priča koje datiraju još iz prve zbirke *Porodično vreme*. Albahari je neprestano poetički, tematski i motivski usmeren na odnose koji se formiraju u porodici – kako sa roditeljima, tako i sa supružnicima, partnerima i decom – i posmatra ih iz različitih aspekata i rakursa, pa ne iznenađuje što se junaci koji podsećaju na neke njegove ranije junake pronalaze u pričama kao što su „Deo moje žene“, „Omeđeno odsustvom“ i „Red je pitanje sreće“. Na kraju, Albahari se i ovde prepušta autopoeitičkim iskazima koji kriju ne samo detalje procesa pisanja, već i suštinu njegove poetike. Tako se uvodna priča, „Trenutak sreće“, može posmatrati kao opis sažetka rada na ovoj zbirci, promišljanje o tome kako opisati koncept sreće i zapitanost da li je to uopšte moguće u današnjem svetu u kojem je, kako se saznaje, jedina istinska sreća poseta omiljenom šetalištu, dok pripovedača, u sumrak, okružuju lokalni psi. Uz ovu, priča „Dnevnički zapis“ takođe ima metatekstualni karakter jer pripoveda o propalom danu ispunjenom piščevim neuspešnim pokušajima da napiše priču o sreći i nemogućnosti da pređe preko dileme o naslovu („Nisam mogao da se odlučim da li da naslov bude 'Sreća u nesreći' ili 'Nesreća u sreći'"), zato što nije ni sposoban da definiše sopstveni stav o sreći i nesreći. Sve ove priče su isecci dužih, mogućih, ali nikada do kraja domaštanih priča o sreći i ostalim konstruktima našeg sveta, bili oni mogući, verovatni i ostvarivi, ili tek neka vrsta prevare. Kao takve, one su dovoljne da čitaocima predstavljaju suštinu Albaharijevog izraza koji, sa različitim varijacijama u obimu, traje više od četiri decenije. U pitanju su zapravo novi delovi rastuće građe koja dokumentuje njegovu pasiju prema sažetom pripovedanju – nijedna priča nije duža od četiri stranice vrlo malog formata, dok određeni broj njih ne prelazi jednu stranicu – ali i prema svemu što se može označiti kao esencijalno, konkretno i suštinsko.

Kao dobar poznavalac rada i Badijua i Albaharija, Tasić u fusnotama stupa između njih, komunicira sa obojicom, posreduje, miri ih i niveliše, pokušavajući da i jednog i drugog razume i interpretira na drugačiji, potpuniji i duhovitiji način. Njegove dvodelne fusnote često tematski ili stilski dopunjuju kratke priče i predstavljaju način na koji bi i čitaoci mogli da reaguju na njih, komentarima, pitanjima ili rekapitulacijom. On u nekoliko navrata citira Albaharija, ali ga i kontekstualizuje i prigodnim paralelama stavlja u ravan sa Deridom, Fosterom Volasom, Beketom i drugim autorima. Njegovi kratki komentari su takođe katkad humornog karaktera – recimo, 7a: „Svaki postmodernista je u stvari srećan čovek.' U stvari.“ i 7b: „Uzimajući u obzir stav 5a, iz 7a ne sledi da svaki postmodernista ima redovnu stolicu“ – i čine ceo projekat znatno prijemčivijim čitaocima koji nemaju prethodna iskustva s Badijuovim filozofskim tezama i/ili Albaharijevom prozom.

Premda je ova zbirka dostupna u pojedinim knjižarama kod nas, ona je mahom prošla nezapaženo, a skoro dve godine nakon njenog objavljivanja u Zagrebu nema najava da će doživeti novo izdanje kod domaćih izdavača. Jedan od razloga za to bi mogla biti činjenica da se ona pojavila skoro u isto vreme kada i najnoviji Albaharijev roman, *Danas je sreda*, dok bi drugi mogao da se krije u činjenici da je objavljena van granica našeg neposrednog čitalačkog, mada ne i jezičkog prostora. Treći, i verovatno najporazniji, jeste pak to što se

ovde radi o kratkim pričama – i to *sažetim* pričama, tom specifičnom Albaharijevom izrazu koji on baštini u zbirkama *Obične priče* (1978), *Neobične priče* (1999), *Male priče* (2013), *Nove male priče* (2016), izboru *Krava je usamljena životinja* (2013) i pojedinačnim pričama u većem broju njegovih pripovednih izdanja – koje se, nažalost, u startu smatraju tržišno neatraktivnim i nepopularnim, čak i u slučaju pisca koji je klasik kratke forme u srpskoj književnosti. Ovaj naslov možda neće prijati svim čitaocima Davida Albaharija, naročito onima koji nisu navikli na ovakav kolaborativni i konceptualni pristup, ali će svako od njih želeti da dođe do nje, te zbirka *21 priča o sreći* nedvosmisleno zaslužuje pažnju ne samo njih, već i čitalaca Alena Badijua i Vladimira Tasića.